

Sygn. akt V KO 11/22

POSTANOWIENIE

Dnia 14 kwietnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Waldemar Plóciennik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Artymiuk

SSN Jarosław Matras

w sprawie **J. B.**

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 14 kwietnia 2022 r.,

wniosku pełnomocnika J. B. o wznowienie postępowania

zakończonych wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 10 czerwca 2019 r., sygn. II AKa (...),

zmieniającym wyrok Sądu Okręgowego w Ł.

z dnia 6 listopada 2018 r., sygn. IV Ko (...),

postanowił

- 1. stwierdzić brak podstaw do wznowienia postępowania z urzędu,**
- 2. oddalić wniosek o wznowienie postępowania,**
- 3. obciążyć wnioskodawcę J. B. kosztami sądowymi postępowania wznowieniowego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Ł. wyrokiem z dnia 6 listopada 2018 r., w sprawie IV Ko (...), na podstawie art. 552 § 4 k.p.k. zasądził od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Ł. na rzecz wnioskodawcy J. B. 239.589,19 zł tytułem odszkodowania za poniesioną szkodę oraz 330.715,86 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, wynikłe ze stosowania tymczasowego aresztowania w

sprawie Sądu Okręgowego w Ł. o sygn. IV K (...) (następnie IV K (...)), które to postępowanie zostało prawomocnie umorzone postanowieniem z dnia 28 lipca 2015 r. W pozostałym zakresie Sąd oddalił wniosek. Orzekł również o kosztach postępowania.

We wniesionej na korzyść wnioskodawcy apelacji, pełnomocnik, zaskarżając orzeczenie Sądu pierwszej instancji w części dotyczącej zadośćuczynienia powyżej kwoty 330.771,86 zł oraz odszkodowania powyżej kwoty 239.589,19 zł, zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych przez pominięcie w ocenie rozmiaru krzywdy okoliczności, które sąd dostrzegł, ale nie przydał im należytej wartości przy kształtowaniu wysokości zadośćuczynienia, takie jak ewidentne skutki w psychice wnioskodawcy związane z pobytem w areszcie, ostracyzm środowiska, w którym pełnił bardzo znaczącą rolę, bardzo długi czas aresztowania, co w efekcie powinno skutkować wyższą kwotą kompensującą tę krzywdę, a nadto zarzucił niewłaściwe potrącenie z zasądzonej kwoty zadośćuczynienia zwaloryzowanej kwoty uzyskanej wyrokiem ETPCz, tj. kwoty 30.000 zł. Nadto pełnomocnik zarzucił pozbawienie wnioskodawcy prawa do odszkodowania poprzez oddalenie istotnego wniosku dowodowego na podstawie art. 170 § 1 pkt 4 k.p.k. nie powołując biegłego do ustalenia szkody, twierdząc, że brak jest niezbędnych danych o sytuacji gospodarstwa w D. i B..

Odwołując się do postawionych zarzutów skarżący wniósł o zmianę wyroku przez podwyższenie zadośćuczynienia do kwoty 800.000 zł i powołanie biegłego do spraw rolnictwa w celu oszacowania strat i zasądzenie odszkodowania w wysokości określonej przez biegłego.

Wyrokiem z dnia 10 czerwca 2019 r., sygn. akt II AKa (...), Sąd Apelacyjny w (...) zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądzoną kwotę zadośćuczynienia podwyższył o 69.284,14 zł, to jest do kwoty łącznej 400.000 zł, a w pozostałym zakresie utrzymał zaskarżone orzeczenie w mocy. Nadto sąd orzekł o kosztach postępowania.

Wyrok sądu odwoławczego zaskarżył kasacją pełnomocnik wnioskodawcy, który zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 170 § 1 pkt 4 k.p.k.

poprzez oddalenie wniosku dowodowego z apelacji, przez co Sąd uniemożliwił wnioskodawcy udowodnienie wysokości rzeczywiście poniesionej szkody.

Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 28 listopada 2019 r., sygn. II KK 371/19, oddalił kasację jako oczywiście bezzasadną i obciążył wnioskodawcę J. B. kosztami sądowymi za postępowanie kasacyjne.

Do Sądu Najwyższego wpłynęły dwa pisma pełnomocnika J. B. nazwane wnioskami o wznowienie postępowania. W pierwszym, datowanym na 7 lutego 2022 r. nie sformułowano żadnych podstaw wznowieniowych. Autor pisma stwierdził jedynie, że wnioskodawca był podstawowym źródłem informacji i wiedzy o powstałych szkodach, jednak podczas postępowania był w złym stanie zdrowia, a „ten stan rzeczy naruszał jego prawo do obrony”. Powoduje to, że w ocenie wnioskodawcy, wydane dotychczas wyroki „mają charakter częściowy”. W drugim dokumencie pełnomocnik wskazał, że domaga się wznowienia postępowania na podstawie art. 552 § 4 k.p.k. w zw. z art. 403 § 2 k.p.c., art. 439 § 1 pkt 9 i 545 k.p.k. W uzasadnieniu odwołał się do przepisu art. 403 § 2 k.p.c. podając, że „Można również żądać wznowienia w razie późniejszego ... wykrycia takich faktów lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu” (k. 1 wniosku). Zdaniem pełnomocnika, wnioskodawca J. B. w toku procesu o odszkodowanie i zadośćuczynienie, toczącego się przed Sądem Okręgowym a potem Sądem Apelacyjnym w (...), znajdował się w bardzo złym stanie zdrowia i z tego powodu „wypełniał swoją rolę w znikomej części”. Mimo, że Sądy były informowane, że wnioskodawca nie może uczestniczyć w postępowaniu, nie było one, z naruszeniem art. 22 § 1 k.p.k. zawieszone. W ocenie wnioskodawcy, skoro postępowanie o odszkodowanie i zadośćuczynienie za oczywiście niesłuszne pozbawienie wolności toczy się na podstawie przepisów Kodeksu postępowania karnego, to konsekwencją tego jest stosowanie także w jego toku zasady *in dubio pro reo* wyrażonej w art. 5 § 2 k.p.k. Mimo bowiem prawomocnego zakończenia postępowania karnego przeciwko J. B. o zarzucone mu przez prokuratora w akcie oskarżenia przestępstwa, to w postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie za oczywiście niesłuszne pozbawienie wolności, wnioskodawca zachował prawa

oskarżonego, w tym prawo do rozstrzygania niedających się usunąć wątpliwości na jego korzyść. Dlatego też, zdaniem pełnomocnika, Sąd Okręgowy w Ł. i Sąd Apelacyjny w (...) winny, kierując się tą zasadą, uznać twierdzenia wnioskodawcy o wysokości szkód powstałych w należących do niego gospodarstwach rolnych za udowodnione.

Odpowiadając pisemnie na wniosek o wznowienie postępowania, prokurator Prokuratury Krajowej wniósł o jego oddalenia jako oczywiście bezzasadnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

W pierwszej kolejności odnieść się należy do zawartej we wniosku o wznowienie postępowania sugestii, że postępowanie w przedmiocie wniosku o zasądzenie odszkodowania i zadośćuczynienia dotknięte zostało bezwzględną przyczyną uchylenia orzeczenia. Zauważyć należy, że wskazana podstawa wznowieniowa nie może być podnoszona we wniosku strony postępowania. Zgodnie z art. 542 § 1 k.p.k. wznowienie postępowania może nastąpić na wniosek strony lub urzędu, przy czym ujawnienie się jednego z uchybień wymienionych w art. 439 § 1 k.p.k. uzasadnia wznowienie postępowania wyłącznie z urzędu (art. 542 § 3 k.p.k.). Wniosek o wznowienie postępowania oparty na bezwzględnym powodzie uchylenia orzeczenia traktować należy w tej sytuacji jako sygnalizację zaistnienia takiego uchybienia (art. 9 § 2 k.p.k.). Pełnomocnik wnioskodawcy powołuje się na przepis art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., jednak w uzasadnieniu pisma nie poświęca tej kwestii ani jednego słowa. Przypomnieć trzeba, że przepis ten stanowi, że niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów oraz wpływu uchybienia na treść orzeczenia, orzeczenie to podlega uchyleniu, jeżeli zachodzi jedna z okoliczności wyłączających postępowanie, określonych w art. 17 § 1 pkt 5, 6 i 8 – 11 k.p.k. – tj. odpowiednio: oskarżony zmarł, nastąpiło przedawnienie karalności, sprawca nie podlega orzecznictwu polskich sądów karnych, brak skargi uprawnionego oskarżyciela, brak zezwolenia na ściganie lub wniosku o ściganie pochodzącego od osoby uprawnionej, chyba że ustawa stanowi inaczej, zachodzi inna okoliczność wyłączająca ściganie. Jest oczywiste, że w realiach rozważanej sprawy, żadna ze wskazanych bezwzględnych podstaw uchylenia orzeczenia nie

występuje i nie pozostaje w związku z przedmiotem postępowania. Z tych względów należało stwierdzić brak podstaw do wznowienia postępowania z urzędu.

Wniosek o wznowienie postępowania złożony przez pełnomocnika J. B. jest oczywiście niezasadny, a podniesione w nim podstawy wznowienia uznać trzeba za chybione. Wniosek o wznowienie jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia przysługującym od prawomocnego orzeczenia sądowego. Może on być oparty na ściśle określonych w prawie procesowym podstawach wznowienia. Zważywszy, że ten nadzwyczajny środek zaskarżenia dotyczy prawomocnego orzeczenia sądowego, to na wnioskodawcy ciąży obowiązek precyzyjnego wskazania i uzasadnienia podstawy wznowienia. Gwarancję odpowiedniego poziomu skargi stanowi przepis art. 545 § 2 k.p.k. przewidujący przymus adwokacko – radcowski, którego sens sprowadza się do obowiązku sporządzenia i podpisania wniosku o wznowienie postępowania przez adwokata albo radcę prawnego. Wniosek pełnomocnika J. B. nie spełnia wymaganych standardów merytorycznych i stanowiska tego nie może zmienić zastrzeżenie, że pismo sporządzone zostało na wyraźne życzenie wnioskodawcy, czy też na prośbę J. B. i za jego wiedzą.

Sąd Najwyższy w pełni podziela stanowisko zaprezentowane w postanowieniu w sprawie V KO 31/15, iż „Decyzja o wznowieniu postępowania winna służyć skorygowaniu wadliwego prawomocnego orzeczenia rozstrzygającego o przedmiocie postępowania, a podstawa wznowienia musi być adekwatna do tego przedmiotu. Podstawy wskazane w art. 540 § 1 pkt 2 a-c k.p.k. są adekwatne w stosunku do głównego przedmiotu procesu, czyli kwestii odpowiedzialności oskarżonego za zarzucany mu czyn przestępny, nie służą zaś wznowieniu postępowania o odszkodowanie i zadośćuczynienie za oczywiście niesłuszne tymczasowe aresztowanie z rozdziału 58 Kodeksu karnego. Przedmiotem tego ostatniego postępowania jest bowiem kwestia odpowiedzialności Skarbu Państwa za działalność jego organów (por. S. Zabłocki (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński (red.), S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. III s. 661; postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 22 maja 1992 r., WO 65/92, OSNKW 1992/11-12/90; z dnia 22 kwietnia 2015 r., IV KO 8/15). Nie oznacza to jednak, że wznowienie postępowania w sprawach z

rozdziału 58 k.p.k. jest wyłączone. Zgodnie bowiem z art. 558 k.p.k. w kwestiach nieuregulowanych w Kodeksie postępowania karnego do postępowania toczącego się na podstawie rozdziału 58 k.p.k. stosuje się przepisy Kodeksu postępowania cywilnego - co w rozpoznawanej sprawie oznacza konieczność rozważenia zastosowania art. 403 § 2 k.p.c., na co powołuje się wnioskodawca. Możliwość wznowienia postępowania na podstawie art. 403 § 2 k.p.c. jest uzależniona od zaistnienia łącznie trzech przesłanek. Po pierwsze, wykrycia po uprawomocnieniu się wyroku nowych okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które istniały w toku postępowania, ale nie zostały w nim powołane. Po drugie, możliwości ich wpływu na wynik sprawy i po trzecie, niemożności skorzystania z nich przez stronę w poprzednim postępowaniu (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2014 r., I UZ 18/14).” (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 października 2015 r., V KO 31/15, Legalis nr 1632771).

Lektura wniosku o wznowienie postępowania nie pozostawia wątpliwości, że żadna z tych okoliczności w rozpoznawanej sprawie nie miała miejsca. Jak wskazuje we wniosku jego autor, stan zdrowia J. B. w trakcie procesu o odszkodowanie był znany sądom obu instancji – „(...) w pismach były (Sądy – uwaga SN) poinformowane o tym, że powód jest niezdolny do udziału w czynnościach procesowych (...)” (k.1 wniosku). Z kolei z akt sprawy wynika, iż wnioskodawca był przed sądem reprezentowany przez pełnomocnika z urzędu. Z tego powodu, podzielić należy stanowisko prokuratora z pisemnej odpowiedzi na wniosek, że nie można zasadnie twierdzić, iż prawa i interesy wnioskodawcy nie były należycie zabezpieczone, także przed ewentualną nieporadnością wnioskodawcy. Postępowanie przed Sądem pierwszej instancji prowadzone było na przeszło dwudziestu terminach rozprawy głównej, w której J. B. uczestniczył, najczęściej w towarzystwie pełnomocnika. Z protokołów rozpraw nie wynika, by żądano zawieszenia postępowania ze względu na stan zdrowia wnioskodawcy. Ten stan był Sądowi Okręgowemu doskonale znany, bowiem w toku postępowania dopuszczono na tę okoliczność szereg opinii, w tym: kardiologiczną, neurologiczną, urologiczną, seksuologiczną, psychiatryczną, z zakresu medycyny pracy i psychologiczną. W kontekście zarzutów związanych z rzekomymi trudnościami wnioskodawcy dotyczącymi właściwej realizacji swoich praw w postępowaniu

sądowym warto przytoczyć fragment znajdujący się w aktach opinii psychologicznej (k – 501):

- „ogólny poziom sprawności intelektualnej jest prawidłowy w stosunku do wieku życia. Nie stwierdza się deficytów funkcjonowania intelektualnego (...);

- „badany ma prawidłowy zasób wiadomości ogólnych; wiadomości są dobrze utrwalone. Zachowana jest operacyjność wiedzy i zdobytego doświadczenia. Badany potrafi sprawnie wyszukiwać potrzebne informacje i je dowolnie przetwarzać (...);

- „dobrze rozpoznaje i rozumie sytuacje i normy społeczne, ma to przełożenie na codzienne funkcjonowanie. Badany dobrze nawiązuje kontakty interpersonalne, nie ma znaczących trudności z ich prawidłowym utrzymaniem (...);

- „procesy myślenia abstrakcyjnego i logicznego (przyczynowo – skutkowego) funkcjonują sprawnie. Nie obserwowano myślenia wytwórczego. Ujawnia lepkosć myślenia w odniesieniu do przykrych doświadczeń”.

Przytoczone fragmenty opinii korespondują ze sposobem funkcjonowania wnioskodawcy w procesie. Poza stałą obecnością na procesowych czynnościach sądowych wnioskodawca przejawiał znaczącą aktywność składając liczne wnioski dowodowe zmierzające do wykazania zasadności jego roszczeń. Podobną aktywność wnioskodawca przejawiał również w postępowaniu odwoławczym (składał liczne pisma procesowe, w tym własną „apelację”, uczestniczył też wraz z pełnomocnikiem w rozprawie odwoławczej).

W świetle powyższych uwag nie ma żadnych podstaw by twierdzić, w kontekście złożonego wniosku, że po uprawomocnieniu się wyroku doszło do wykrycia takich faktów lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu.

Postępowanie prowadzone na podstawie przepisów Rozdziału 58 k.p.k. nie toczy się przeciwko osobie, która wystąpiła z roszczeniem i jego przedmiotem nie jest i nie może być rozstrzygnięcie kwestii winy i sprawstwa. Postępowanie to toczy się z wniosku osoby, która była pozbawiona wolności. Choć postępowanie

uregulowane w rozdziale 58 k.p.k. jest prowadzone zasadniczo według reguł procedury karnej, dotyczy roszczeń o charakterze cywilnoprawnym, a wnioskodawca ma w tym procesie status zbliżony do powoda i z tej racji to on przede wszystkim powinien wskazywać dowody na potwierdzenie faktów, z których wywodzi skutki prawne (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2019 r., III KK 39/19, Legalis nr 1969958). W tej sytuacji powoływanie się na domniemanie niewinności, czy też regułę in dubio pro reo jest oczywistym nieporozumieniem, wszak przedmiotem postępowania nie było sprawstwo i wina wnioskodawcy, a odpowiedzialność Skarbu Państwa związana z niewątpliwie niesłusznym tymczasowym aresztowaniem J. B..

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak na wstępie.